

***Lapsi- ja nuorisopoliittinen
ohjelmatyö:***

Taustaa, haasteita, valintoja

Matti Rimpelä

(matti.rimpela@uta.fi)

Lasten ja nuorten hyvinvointi Oulun seudulla -
seudullisen ohjelmatyön käynnistämisseminaari

Oulu 18.11.2010

Mihin tarvitaan lapsi- ja nuorisopolitiikkaa?

- Hyvinvoinnin edistämiseen
-> mutta myös kunnan talouden tervehdyttämiseen

Kuntaloudesta yli 50 % sidottu lasten, nuorten ja lapsiperheiden tarpeisiin

Oulun seudulla satoja milj. euroja/vuosi

- Käytetäänkö nämä eurot tehokkaasti ja vaikuttavasti?

Esitykseni teemoja

- **Kunnan lapsi- ja nuorisopolitiikan taustaa**
- **Arvioita kokemuksista**
- **Poimintoja haasteista**
- **Ehdotuksia**
- **Lopuksi:**

Ajelehtimistä globaaleissa paineissa vai harkittuja riski-investointeja tulevaisuuteen?

Kuntien omaa hyvinvointipolitiikkaa 1990-luvulta alkaen

- 1990-luvun alussa valtion normiohjaus keveni, kuntien itsehallinto vahvistui
  - Laeissa säädetyt normit edelleen velvoittavia
- ***Hyvinvointipolitiikan strategiset kuntien tehtäviksi, alettiin valmistella***
  - ***”kunnan hyvinvointipoliittinen strategia/ohjelma-asiakirjoja”***

Kansallisia ohjelmia ja suosituksia

- **1997 VN/STM: Suositus kunnille hyvinvointi poliittisten ohjelmien laatimisesta**
- **2000 Kuntaliitto: Lapsipoliittinen ohjelma, suositus**
- **2007 Eduskunta: Nuorisolaki , laaja yhteistyövelvoite**
- **2007 Eduskunta: Lastensuojelulaki, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma**
- **2007 Hallitus: Lapset, nuoret, perheet –politiikkaohjelma**
- **2007 Hallitus: Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma**
- **2009 Kuntaliiton opas: Lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma**

Tuore tutkimus: ”Lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa”

Määttä M. Janus 2010, 18 (3), 243 - 259

”Vaarana ... on, että *suunnittelusta ja suunnitelmista tulee itsessään tavoite, normitettu velvoite, joka täytetään ilman, että suunnitelmilla olisi vaikutusta lasten ja nuorten elämään.*

Matka viranhaltijoiden ja kuntapäätäjien pöydiltä lasten ja nuorten elämäntilanteisiin vaikuttaa pitkältä ja *hyvienkin suunnitelmien käytännön vaikutukset näkyvät vasta monen vaiheen ja mutkan jälkeen*”.

Yhteenvetoa

- ”kaikki kukat kukkivat”
  - Ei kansallista ”mallia”, rakenne ja laajuus vaihtelee
  - Niukasti analyysiä kokemuksista, vaikutuksista
- *Vaikuttaako ohjelma päätöksiin?*
  - Selvitimme 2000-luvun alussa
  - Ei yhteyttä päätöksiin

Miksi ohjelmaa jää ”retoriikaksi”

- *Usein...*
  - ”ulkoa pyytämättä annettu neuvo”
    - Noudatettiin valtakunnallisia suosituksia, ->arkistoon
  - ”ulkoistettu valmistelu”
    - Konsultti, työryhmä, tms. valmistelee, ->arkistoon
  - ”brändin rakentamista”
    - Myyvä painotuote ->kunnan markkinointiin

Seuraavaksi poimintoja haasteita

- **Tietohallinto**
- **Kuntien toteuttaman toimintapolitiikan tekeminen näkyväksi**
- **Muutoksen toimeenpano**
- **Ratkaiseva valinta**

Tietohallinto

Lasten ja nuorten *hyvinvoinnin tutkiminen/ seuranta on* välttämätöntä,

- mutta *ei riitä*
- ei kerro toimintapolitiikasta

Toimintapolitiikka rakentuu instituutioita koskevista päätöksistä

– *ratkaisevaa päätökset taloudesta, henkilöstöstä ja osaamisesta*

Tarvitaan paikallistietoa

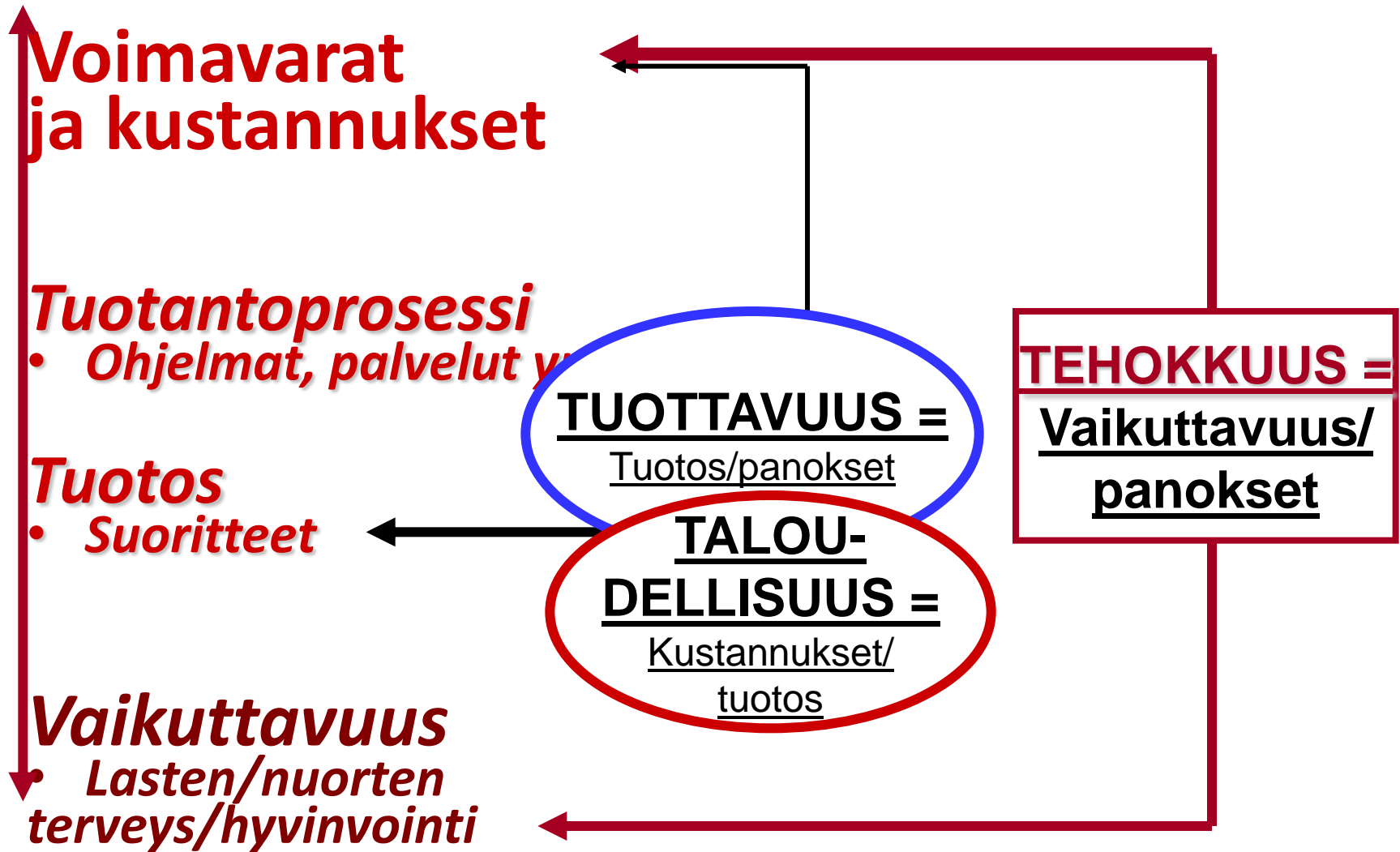
Läpinäkyvyys ja tilivelvollisuus

- Veronmaksajilla oikeus tietää, miten kuntahallinto määrittelee haasteet ja millä tavalla se pyrkii niihin vastaamaan

Vertailukelpoisella tosiasiatiedolla näkyväksi

- koko kunnan ja asuinalueiden/väestöryhmien hyvinvointikehitys
- kunnan toiminta suhteessa hyvinvointikehitykseen

Välttämätön tulkintakehys tietohallinnossa

Käyttämättömiä mahdollisuuksia

- Jokaisessa kunnassa runsaasti paikallistietoa lapsiperheistä, lapsista ja nuorista
  - Kaikki lapset 16. ikävuoteen, lähes kaikki 20. ikävuoteen neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, toisen asteen oppilaitoksissa
  - Rikas yksilötason tieto jää erillisiin tietojärjestelmiin, joista ei tilastoraportteja
    - *Miksi kunnat eivät ole vaatineet tilastointia?*
  - Myös kaikki lapsiperheet 2011 alkaen
    - *Laajat terveystarkastukset mahdollistavat ajantasaisen seurannan!!*

Vaikutukset näkyviin

- LNPO kohdistuu -9kk -> 29 v.
  - Tänä vuonna 30 v., syntyneet 1980
  - Tänä vuonna syntyvät ovat 15-vuotiaita 2025

Vaikutusten seurannassa kriittisiä ikäryhmiä?

- 4-vuotiaat
- 11-vuotiaat
- 17 –vuotiaat, perusopetus päättynyt
- 30-34 –vuotiaat, ovat sekä ”tuloksia” että mukana vanhempina

Aluksi olisi hyvä keskittyttävä tietohallintoon!

- **”Oulun seudun malli”**
  - **Ei ole näköpiirissä kansallista ratkaisua**
- **Kunnat sopivat koko alueen kattavasta vertailukelpoisen tiedon tuottamisesta ja raportoinnista**
- **Kehittämissuunnitelma 2012, rutiinikäyttöön 2013 alkaen???**
  - **Mahdollistaa seurannan ja arvioinnin**

Mitä kunnan ”-poliittinen” ohjelma tarkoittaa?

Rakentuuko kunnan toimintalinja

- *yksittäisten päätösten ketjuna*
  - Millaista polkua on kuljettu?
  - Suunta selviää *katsottaessa taakse:*
- tai
- *harkittuna valintana mahdollisista tulevaisuuden vaihtoehtoista*

Miten *politiikka* tehdään näkyväksi?

- Tarkastellaan kunnan toimintaa *kahden viime valtuustokauden aikana*
  - Vähintään vuodesta 2005 alkaen
- Kirjattujen ja tavoitteiden rinnalla, jopa tärkeämpää on arvioida
  - taloutta, henkilöstöä ja toimintaa kuvaavia tietoja

Onko *eroja*, onko tarve *muuttaa*?

- Onko kuntien välillä havaittavissa eroja toimintalinjassa 2005->
- Jos on, onko eroja tuottavuudessa, tehokkuudessa, vaikutuksissa?
- Arvioidaan toimintalinjoja panos, tuotos, vaikutus kehyksessä
- Onko koettu tarvetta muuttaa?

Toinen tehtävä alkuvaiheessa:

- **Analysoidaan Oulun seudun kuntien toteutunut lapsi- ja nuorisopolitiikka 2005-2009 (2010)**
  - **Aikaisemmat ohjelmat/suunnitelmat**
    - **Lastensuojelusuunnitelmat**
  - **Toiminta- ja taloussuunnitelmat, kuntakertomukset, tilinpäätökset**
- **Millaisia muutostarpeita on kirjattu kahden viime vuoden aikana?**

Onko voimaa muuttaa?

- Kunnanrakenteet ja toiminta pyrkivät pysymään ennallaan
  - Muutokseen tarvitaan vahvaa tahtoa ja osaamista, mutta myös investointia.
  - Muutosjohtaminen haastavampaa kuin yrityksissä
- Todellisia muutoksia vain kriiseissä?
  - Kuntaliitokset ”avaavat harkitulle muutokselle ikkunan”
- Voiko kunta sitoutua muutokseen yli yhden valtuustokauden?

Kenen pitäisi osallistua/sitoutua?

- Vanhemmat – ja isovanhemmat
- Kansalaistoiminnan/-järjestöt
- Työntekijäjärjestöt
- Yritykset
  - Palveluntuottajina
  - Työnantajina (Perhe/työ, työllisyys)
- Kunnat
  - Luottamushenkilöt
  - Johtavat viranhaltijat
  - Ammattihenkilöstö
- Tutkijat, tiedeyhteisö
- Lapset ja nuoret

*Vain laaja osallistuminen
tukee sitoutumista ja
varmistaa jatkuvuutta!*

Uusi teknologia käyttöön!

Sidotaanko ohjelman valmistelu *kuntien vuosikiertoon?*

- **Vuoden 2010 kuntakertomus**
  - Syvennetään lapsi- ja nuorisopolitiikan seurantaa
- **Tarkastuslautakunat:**
  - Vuoden 2010 kuntatarkastuksessa erityisselvitys lapsi- ja nuorisopoliittisista tavoitteista ja niiden toteutumisesta tämän vaalikauden aikana
- **Vuoden 2011 talousarvion valmistelu**
  - Keskustellaan LN-politiikan suunnasta ja valinnoista, mitä olisi muutettava?
  - Kirjataan vuoden 2012 toiminta- ja taloussuunnittelun ohjeistusta

Rajauksista ja rakenteista

- Keskitytään asioihin, joihin *kunta voi päätöksillään/toiminnallaan vaikuttaa*
- *Sisältö?*
  - Yhdyskuntasuunnittelusta (alueellinen eriytyminen) vakavien ongelmien hoitoon (lasten leukemia)
- *Yksi kokonaisuus vai ositettu?*

”Kriittiset polut”

(ks. Salo/ohjelmat)

Ei mahdollista kattaa kaikkia alueita!

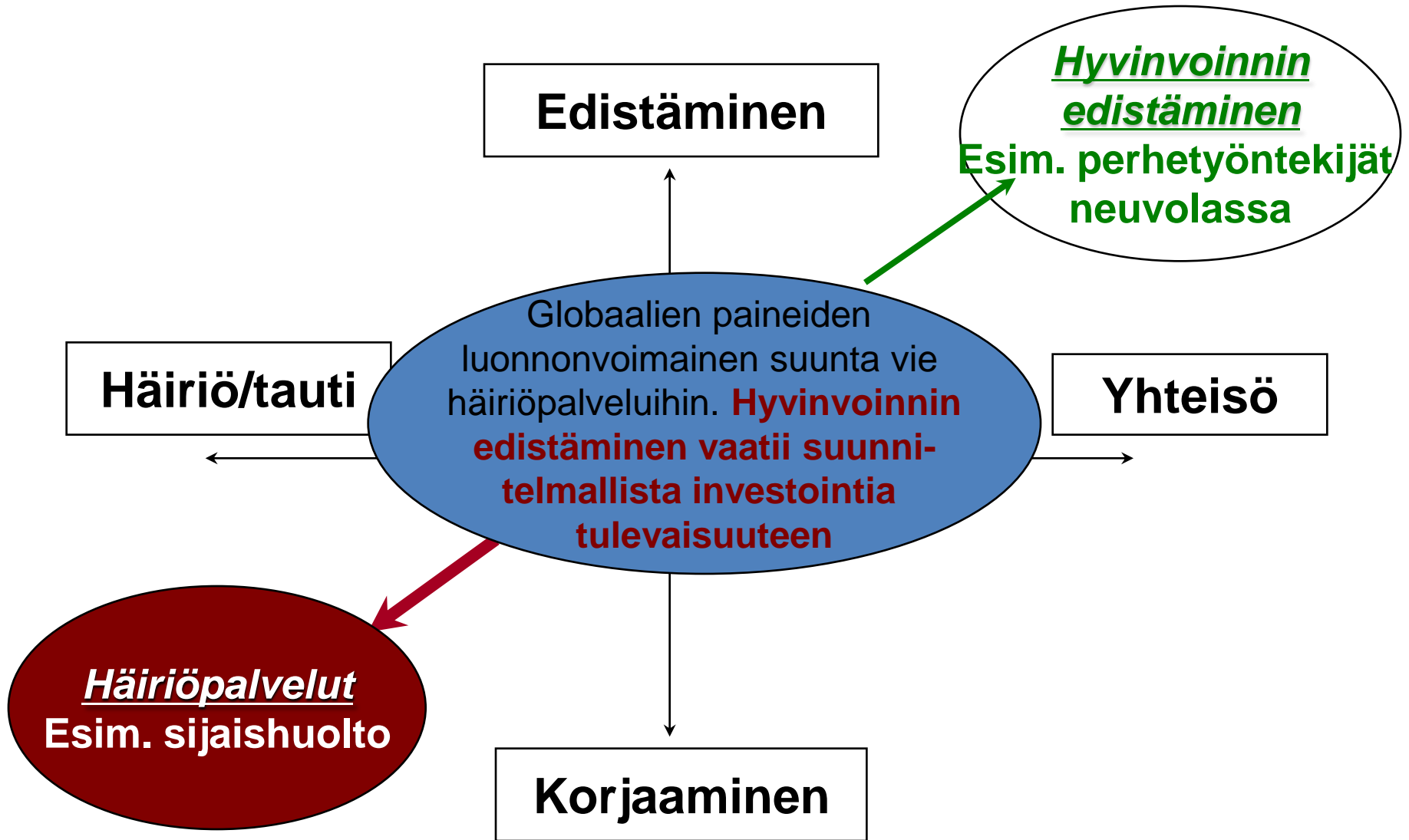
Määritellään ja kuvataan

- keskeiset päämäärät ja toimintakokonaisuudet
- niiden sisältä kriittiset polut, joissa tehtävät valinnat ratkaisevia toimintapolitiikan suuntaamisessa
- **Rakennetaan kriittisille poluille tavoite- ja toteuttamisohjelmat**
- **Eteneminen näissä ohjelmissa merkitsee valitun toimintapolitiikan laajempaakin toteutumista**

Lopuksi: Kuntapolitiikan ratkaiseva valinta

- **tehdään kahdessa suunnassa,
hyvinvointipolitiikan nelikentässä:**
  - **Häiriö vs. yhteisö**
  - **Korjaaminen vs. edistäminen**

Kunnan hyvinvointipolitiikan kenttä

Harkittu suunnanmuutos

- Sisältää välttämättä investoinnin tulevaisuuteen
- > **Aluksi kustannukset kasvavat**
  - Muutoksen toimeenpano
  - Ongelmat varhaisemmin näkyviin - hoito
- Tuotto-odotukset perusteltuja vasta 3-5 vuoden jälkeen!
- **Riski-investointi tulevaisuuteen!**

Tänään olemme keskustelleet Oulun seudun lapsi- ja nuorisopoliittisista ohjelmista

- Valmistelu 11/2010 – 3/2012**
- Hyväksyminen 2012**
- Yhteinen + kuntakohtaiset**
- Toimeenpano 2013 alkaen**

Mitä tekisin huomenna, jos olisin Oulun seudulla päättäjänä?

Kaksi kriittistä ohjelmaa välittömästi, vuoden
2011 toiminta- ja taloussuunnitelmaan

1. Lapsi- ja nuorisopolitiikan tietohallinto

- Vertailukelpoisen tiedon tuottaminen ja raportointi hyvinvoinnista, taloudesta ja toiminnasta

2. Lapsi- ja nuorisopolitiikan osallisuus-ohjelma

- Kaikkien keskeisten osapuolten osallistaminen ja sitouttaminen uuden teknologian menetelmillä

Kunnan lapsi- ja nuorisopolitiikka on tärkeää..

mutta vielä tärkeämpää on vakuuttaa

vanhemmuuden

– ja isovanhemmuuden –

iloa ja onnea!

Kiitos mielenkiinnosta!